

Департамент культури, молоді та сім'ї
Полтавської міської ради
Полтавський художній музей (галерея мистецтв)
імені Миколи Ярошенка

МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ. ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ:

збірник наукових праць
за матеріалами круглого столу до 120-ї річниці
Першої української художньої виставки,
присвяченої відкриттю пам'ятника класику
української літератури І. Котляревському
та 85-річчя створення НСХУ

Полтава
Видавець Говоров С.В.
2024

ЗМІСТ

Науково-мистецький форум у Полтаві!	5
Чернявський К. «Нескорені міста – Герої». Мистецький проєкт Національної спілки художників України	8
Титаренко В. Жива культура в умовах глобалізації: популяризація нематеріальної культурної спадщини, як виклик сучасності	17
Зіненко Т. Симпозіуми художньої кераміки у мистецькому житті Полтавщини наприкінці ХХ століття: події і постаті	21
Орлова О. Паломництво місцями, «Історією чи видом своїм прикметними» (шевченківська тема в живописі Володимира Мірошніченка)	24
Пілюгін Є. Решетилівка – центр народного мистецтва	32
Ханко В. Початки українського футуризму	35
Перець О. Актуальні питання мистецтвознавства Полтавщини в працях В.М. Ханка, виданих від початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну	40
Кондратенко Т., Кондратенко Н. Міжмузейний виставковий проєкт «Історія однієї фотографії»: з досвіду проведення	45
Сулима О. Олена Пушкарьова: «Безмежний біль за рідну Україну»	49
Чеботарьова Л. Увічнення пам'яті Івана Котляревського у творах декоративно-ужиткового мистецтва	54
Гуржій І. Твір сучасного мистецтва в музейному просторі. Сприйняття та вплив	60
Мікеладзе Н. Інтерпретація народного візерунка в орнаментах Василя Кричевського	65
Галян Г. Кращий музеолог земського музею Кость Мощенко	68
Соболевський О. Видатні українські художники – засновники Української державної академії мистецтв	76
Бочарова С. Леонід Позен. Громадянський подвиг автора скульптурних композицій пам'ятника Івану Котляревському	82
Тимошенко А. Художник і педагог Фотій Красицький	96
Салюк М. Антон Федоренко. Повернення із небуття	100

ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ХУДОЖНИКИ – ЗАСНОВНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ

Анотація. У статті описується початок створення української національної мистецької школи та заснування Української Державної академії мистецтв (УДАМ) у бурхливому 1917 році. Розглянута коротка творча біографія художників – засновників мистецького закладу.

Ключові слова: Іван Стешенко, Українська державна академія мистецтв, Федір Кричевський

В Україні до 1917 року не існувало вищої художньої освіти. Були рисувальні школи та художні училища у Києві, Львові, Одесі, Харкові та ще кілька приватних мистецьких шкіл в різних містах. В основному в них викладали випускники Петербурзької академії мистецтв.

Після проголошення УНР у 1917 році на рівні державного уряду вперше в історії України стали обговорювати створення національного мистецького закладу освіти для підготовки нової генерації художників та викладачів мистецьких дисциплін. Це також означало вихід Української мистецької школи з протекторату петроградської Імператорської академії мистецтв, з-під її впливу на формування культури регіонів.

За підтримки дійсних діячів Центральної Ради Михайла Грушевського та Івана Стешенка була принципово погоджена справа створення УДАМ. Ще деякий час відбувалось обговорення статуту академії та інші організаційні питання. Українська державна академія мистецтв повинна була стати незалежним вищим мистецьким закладом освіти демократичного типу. Стара академічна школа Петербурзької академії мистецтв не влаштовувала майбутніх професорів нової Української школи образотворчого мистецтва. Було вирішено за основу взяти практичний досвід приватних академій та студій європейських країн. Одним з основних завдань УДАМ було формування умов, у яких могла би розвинутиися національна образотворча культура із своїми мистецькими традиціями.

Після довгих обговорень, з майже 20 кандидатів було обрано перший професорський склад з восьми досвідчених українських митців. Ними стали Федір Кричевський, Василь Кричевський, Михайло Бойчук, Георгій Нарбут, Микола Бурачек, Михайло Жук, Абрам Маневич та Олександр Мурашко. Більшість із цих художників здобували фахову освіту у провідних європейських мистецьких академіях Західної Європи.

Законодавчий акт про створення Української Академії Мистецтв був виданий Центральною Радою 18 грудня 1917 року. Після довгих дебатів був обраний перший ректор Української Академії Мистецтв – видатний український художник Федір Кричевський.

Федір Григорович Кричевський народився 22 травня 1879 р. у Лебедині, нині Сумська область. Його батько, Григорій Якимович Кричевський, працював земським фельдшером у селі Ворожба неподалік Лебедина.

Після закінчення чотирирічної школи у Ворожбі юнак захотів вчитися малярству. У цій справі йому допоміг художник К. Савицький, який помітив та оцінив мистецький талант юного Федора Кричевського. Він жив у домі Савицького та готувався до вступу на малярський відділ Московського училища живопису, скульптури й архітектури. В училищі він потоваришував із молодим Іваном М'ясоєдовим, сином відомого художника Григорія М'ясоєдова. На канікулах хлопці багато подорожували Україною, відвідували шевченківські місця, знайомились з цікавими людьми.

Після закінчення училища в 1902 році Федір у 1903 році вступив до Петербурзької академії мистецтв, де його вчителями були Ілля Рєпін та Дмитро Кардовський. Після невеликої перерви у 1907 році відновив навчання в Академії, яку успішно закінчив у 1910 році.

Завершуючи навчання, за картину «Наречена» художник отримав право на закордонне відрядження за рахунок Академії до Західної Європи. Під час перебування в Європі Федір Кричевський багато подорожував, відвідував музеї, певний час навчався у Відні у Густава Клімта, вплив якого ми бачимо в усіх подальших роботах митця.

З 1913 по 1917 роки Федір Кричевський викладав у Київському художньому училищі, а з 1914 року став його директором. Він був не тільки талановитим художником, а й досвідченим педагогом, навчав студентів шукати колір у природі, у народному мистецтві, застерігав учнів від прикрашання та зовнішньої декоративності. Федір Кричевський вимагав від молоді критичного ставлення до новацій і понад усе прагнення опанувати рисунок і живописну майстерність. Серед його учнів були такі відомі українські митці, як Григор'єв, Костецький, Меліхов, Яблонська, Отрощенко.

Старший брат Федора Василь Кричевський був також відомим українським художником, графіком, архітектором та одним із фундаторів Української академії мистецтв. Він народився 12 січня 1873 р. у селі Ворожба Лебединського повіту Харківської губернії.

Фахову освіту отримав у місті Харків в залізнично-технічному училищі. Згодом став помічником міського архітектора.

Саме за проєктом Василя Кричевського був побудований будинок Полтавського земства, який став зразком нового стилю в архітектурі - Українського модерну.

У 1912—1913 рр. керував майстернями килимів Ханенків у селі Геленівці Васильківського повіту Київської губернії і керамічною школою в Миргороді.

У живописі Василь Кричевський був типовим представником ліричного «українського імпресіонізму», митець також багато працював у галузі графіки. Саме Василя Кричевського вважають автором проєкту українського державного герба, прийнятого Центральною Радою.

Михайло Львович Бойчук народився 30 жовтня 1882 року у селі Романівка Тербовлянського повіту Королівства Галичини та Володимирії.

Малярську освіту почав здобувати у Львові в студії Ю. Панькевича. Згодом він продовжив навчання у Віденській академії мистецтв, потім — у Краківській. Закінчивши освіту в Польщі Михайло здобув фахове навчання у Мюнхенській академії.

М. Бойчук багато років жив та працював у Парижі. Митець вивчав не тільки досягнення світової культури, а й народне примітивне мистецтво.

Бойчук працював разом із групою митців, так званих «бойчукістів». Свідомо відкинувши індивідуалістські, роз'єднані формальні пошуки, вони пішли на авторське самозречення, працюючи колективно. Саме ця група художників стала представником нового, «неовізантійського» мистецтва.

Михайло Бойчук був одним із засновників українського монументального мистецтва, представником «Розстріляного Відродження».

Георгій Іванович Нарбут – талановитий український художник-графік, ілюстратор і автор перших українських паперових грошей. Був одним із засновників Української Академії Мистецтв. Його творчість мала неймовірний вплив на розвиток українського мистецтва.

Народився Георгій Нарбут 25 лютого (9 березня) 1886 року на хуторі Нарбутівка Чернігівської губернії Російської імперії. Виріс в глибокій провінції у збіднілій родині, що мала дворянське походження. Основи художньої освіти опановував самотужки. У 1906 році переїхав у Петербург, де жив до 1917 року. Деякий час був учнем Івана Білібіна і Мстислава Добужинського. У 1909 році Нарбут переїхав до Мюнхена, де продовжив навчання в художній школі Шимона Голлоші. Після повернення до Петербурга він став членом мистецького об'єднання «Світ мистецтва». Після переїзду до Києва, у березні 1917 року, художник розробляв етикетки, упаковки та поштові марки. Того ж року Нарбут був обраний професором та почав викладати графіку в Українській академії мистецтв. Художник співпрацював з відомими журналами: «Наше минуле», «Зорі», «Солнце

Труда» та «Мистецтво». З часом Нарбут набув слави самобутнього митця, довкола якого утворилась ціла школа з його послідовників у галузі графіки й ілюстрування книжок.

На творчість Нарбута вплинуло українське стародавнє мистецтво. Нарбут вперше після Володимира Великого та Ярослава Мудрого використав зображення тризуба на українських грошах. Художник був автором багатьох банкнот, випущених за часів української державності у 1917-1920 роках. Нарбут розробив дизайн для купюр номіналом 100 та 500 гривень. Він також працював над дизайном перших поштових українських марок.

Найкращою творчою роботою Нарбута стала графічна серія «Українська абетка». Саме ця робота вважається зразком шрифтового дизайну але, на превеликий жаль, через важку хворобу художник так і не встиг її закінчити.

Микола Григорович Бурачек – живописець, один з найвидатніших українських колористів, а також – театральний художник, актор, сценограф громадський діяч, мистецтвознавець і письменник, заслужений художник УРСР, заслужений діяч мистецтв УРСР, професор.

Микола Григорович Бурачек народився 16 березня 1871 року в с. Летичів (тепер — смт Хмельницької обл.).

Перші уроки малювання дістав від батька, що був художником-аматором, а також І.А. Васькова (брата художника Г.А. Васькова) — вчителя Кам'янець-Подільської гімназії. Згодом, 19-річним юнаком, почав відвідувати рисувальну школу М. Мурашка, де навчався у М. Пимоненка і Х. Платонова. У 1889 р. почав навчання в Київському університеті.

У 1890 р. став актором Кам'янець-Подільської російської трупи. Грав на сценах театрів багатьох міст України та Росії. Одночасно із акторською роботою виконував оформлення до спектаклів. Згодом продовжив навчання у Краківській академії красних мистецтв, де навчався з 1905 по 1910 рр. У 1910 році в Парижі працював в майстерні А. Матісса, пізніше – у Вільній Академії мистецтв Рансон.

Микола Бурачек є одним із засновників Української Академії Мистецтв. У 1918-1921 роках художник викладав у Київському інституті театального мистецтва. У 1927 році був призначений на посаду професора Харківського художнього інституту.

Микола Григорович Бурачек є одним з найвидатніших майстрів українського пейзажу. Микола Григорович привніс в українське мистецтво світлий живопис, сонячне світло і життєрадісність, активне ставлення до життя і природи. Художник багато їздив Україною і всюди писав етюди. У 1942 році його не стало.

Михайло Іванович Жук також був одним із засновників Української академії мистецтв. Він народився 2 жовтня 1883 року в степовій Таврії, у Каховці, в родині маляра-майстрового. Закінчив мистецьку школу М. Мурашка в Києві у 1899 році. Провчився рік у майстерні В. Серова в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. Після цього продовжив навчання у Польщі в Краківській Академії красних мистецтв.

Михайло Жук працював в галузі станкової графіки. Багато уваги приділяв створенню портретів своїх сучасників. Художник не сприймав школу соціалістичного реалізму, був в постійних пошуках наближеного до народного мистецтва свого творчого стилю. Його вважають одним із засновників українського модерну в графічному мистецтві. Він був всебічно розвинутою людиною – художником-педагогом, поетом, плакатистом, оформлювачем дитячих казок, керамістом, фотографом та мистецтвознавцем.

Абрам Аншелович Маневич народився 25 листопада 1881 р. в місті Мстиславль, Могильовської губернії. Художню освіту здобував спочатку у Київському художньому училищі (1901-1904), а потім у Мюнхенській академії мистецтв (1905-1907).

Абрам Маневич був чудовим художником-пейзажистом. Дуже тонко відчував всі колористичні нюанси краєвидів маленьких провінційних міст, де йому доводилося жити. Художнику подобалось малювати маленькі українські міста Слобожанщини, Поділля, його надихали краєвиди Києва, Куренівки, Солом'янки, а згодом і спокійна, одноповерхова Америка та фермерська Канада, де він провів останні роки свого життя.

Абрам Маневич був мудрим філософом, який на своїх полотнах зображав мелодію сутності життя. Він вважається одним із основоположників українського імпресіонізму початку ХХ століття.

Олександр Олександрович Мурашко народився в Києві 7 вересня 1875 року. Мистецьку освіту здобував спочатку у Петербурзькій Академії мистецтв (1894-1900) у Іллі Рєпіна, згодом удосконалював свій мистецький досвід в академіях Парижу та Мюнхена. В його творчості поєднались репінська реалістична манера письма з новаторським імпресіонізмом західних мистецьких шкіл.

Олександр Мурашко підняв рівень українського мистецтва від провінційного до рівня мистецтва Західної Європи. Він відійшов від традиційного живопису і став новатором, поєднуючи імпресіоністичну плернерність з репінською проробкою форми та монументалізацією. Роботи художника дуже темпераментні, динамічні та наповнені щирими почуттями.

Олександр Мурашко був одним з фундаторів Української Академії мистецтва та її найвпливовішим професором.

З часів заснування Української академії мистецтв основною формою навчання є індивідуальна робота художника-викладача зі студентами. Тому дуже важливу роль грає власний мистецький рівень професорсько-викладацького складу, авторитет викладача, як художника та його педагогічний досвід.

Список джерел та літератури:

1. Павловський В. Українська державна академія мистецтв. До 50-ліття її створення // Українська академія мистецтва. Історія заснування та фундатори. – К.: Родовід, 2015. – С. 242–247.
2. Ковальчук О. З історії формування української школи живопису 1917– 1941 років // Мистецтвознавство України : зб. наук. праць Академії мистецтв України. – 2004. – Вип. 4 – С. 50-57.
3. Жук М. Українська Академія Мистецтв і Вища Художня Школа при ній // Українська Академія Мистецтва: Кн. 1: Історія заснування (березень– грудень 1917). Хронологія подій. Документи. – К.: Фенікс, 2014. – С. 142–144.
4. Криволапов М. О. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття. Вибрані статті різних років. – Кн. 1. – Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття. – К. : Видавничий дім А+С, 2006. – 268 с. : іл.